

Η μοναδική φωτογραφική αποτύπωση του εβραϊκού συνοικισμού του Βαρόνου Χιρς που λειτουργούσε ως κεντρικό γκέτο των Εβραίων της πόλης

Την ιστορία της οικογένειας που κατάφερε να επιζήσει όλη από τον διωγμό και τα εγκλήματα των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη, διηγείται στην Ραγαλαχί ο Ανδρέας Ασσαέλ, δεύτερος γιος του Φρέντυ Ιωσήφ Ασσαέλ, χημικού μηχανικού, αριστούχου του Μετσοβείου Πολυτεχνείου και εγγονός του Μάρκου Ασσαέλ, έμπορου και παραγωγού.

Με αφορμή τα πρόσφατα εκατοστά γενέθλια της Ζανίν, της μοναδικής που ακόμα ζει από την πενταμελή οικογένεια που κρύφτηκε και κατάφερε να ζήσει από τα βασανιστήρια των Γερμανών στους εβραίους της Θεσσαλονίκης, οι αναμνήσεις γίνονται λέξεις και περιγράφουν μία σκοτεινή εποχή για την πόλη που, ευτυχώς, τελευταία αρχίζουν να παίρνουν τη θέση τους στην ιστορία.

Η οικογένεια Ασσαέλ ήταν μεσαίας αστικής τάξης, και είχαν ένα σπίτι, πάνω στην Βασιλίσσης Όλγας, απέναντι από την Ανάληψη. Γωνιά Όλγας με Καρυωτάκη. Ακόμα, είχαν κι ένα μικρότερο σπίτι ακριβώς από πίσω από το δικό τους, όπου το νοίκιαζαν.

“Ο παππούς μου έφτιαχνε βερνίκια παπουτσιών και είχε πράγματα χρήσης σπιτιού που τα εμπορευόταν. Το μαγαζί του ήταν στην Φράγκων. Η οικογένεια ανήκει στις τρεις οικογένειες που σώθηκαν ολομελώς, κρυμμένοι μέσα στη Θεσσαλονίκη. Οι άλλες δύο, ήταν η οικογένεια Αλγκαβά η οποία μετά τον πόλεμο πήγε στην Αμερική και δεν ξαναγύρισε πίσω και η οικογένεια Πάρδο όπου έφυγαν κι αυτοί μετά και ζούσαν στην Αθήνα. Αλλά άτομα, σώθηκαν στη Θεσσαλονίκη αλλά ήταν μεμονωμένα”.

Η Ζανίν, η μία από τις δύο κόρες των Ασσαέλ, μάλιστα είναι η μοναδική από εκείνη την εποχή που ακόμα ζει, αλλά λόγω ηλικίας είναι πλέον δύσκολο να θυμηθεί και να μιλήσει για όσα έζησε μαζί με τα αδέρφια και τους γονείς της. Ωστόσο πριν περίπου δέκα χρόνια, σε αγγλική ραδιοφωνική εκπομπή, είχε πει την ιστορία της και, ευτυχώς, αυτό το ιστορικό ντοκουμέντο υπάρχει ολόκληρο εδώ: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/80017545>

Συνεχίζοντας την ιστορία της οικογένειας, ο Ανδρέας Ασσαέλ αναφέρει:

“Όπως γνωρίζουμε, όταν μπήκαν οι Γερμανοί τον Απρίλιο του 1941, στην αρχή δεν ασχολήθηκαν και ούτε πείραξαν ιδιαίτερα τους Εβραίους. Τους ενοχλούσαν μόνο όσο ενοχλούσαν και τον χριστιανικό πληθυσμό. Μάλιστα, είχαν βάλει και στο σπίτι του παππού μου έναν αξιωματικό ο οποίος έμενε μαζί τους, είχε δωμάτιο στο σπίτι, επειδή δεν είχαν αρκετούς χώρους για να βάλουν τους αξιωματικούς και τους τοποθετούσαν σε εβραϊκά και χριστιανικά σπίτια. Αυτός ο αξιωματικός μία μέρα είπε του παππού μου «Μάρκο, θα σου πω κάτι αλλά αυτή η κουβέντα δεν έγινε ποτέ». Τότε πήγε στο δωμάτιο ο παππούς μου, έκλεισε την πόρτα ο Γερμανός και του λέει «μη τυχόν και πας με την οικογένεια στην Γερμανία, θα σας κάνουν κακό. Πάρ’το στα σοβαρά αυτό που σου λέω». Αυτή ήταν μία προειδοποίηση του αξιωματικού προς την οικογένεια Ασσαέλ αρκετό καιρό πριν το κάλεσμα. Δηλαδή, έχουμε την περίοδο από την είσοδο των Γερμανών τον Απρίλιο του ‘41 μέχρι και την συγκέντρωση της Πλατείας Ελευθερίας που έγινε στις 11 Ιουλίου το ‘42, την οποία θα την αποκαλέσω σε εισαγωγικά, ήσυχη περίοδο. Έγιναν κάτι κλοπές, έγιναν κάποια τέτοια αλλά όχι τόσο σοβαρά ώστε να φοβηθεί η εβραϊκή κοινότητα. Η μεγάλη αλλαγή είναι με την συγκέντρωση της Πλατείας Ελευθερίας. Ξαφνικά, στην εφημερίδα Απογευματινή, μπήκε μία δημοσίευση που έλεγε ότι όλοι οι Εβραίοι από 18 έως 45 χρονών πρέπει να παρουσιαστούν στην Πλατεία Ελευθερίας και όποιος δεν το κάνει, θα τιμωρηθεί με εγκλεισμό σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Ήταν η πρώτη φορά τότε που χρησιμοποιήθηκε ως έκφραση το «στρατόπεδο συγκέντρωσης» στην Ελλάδα. Δεν είχε χρησιμοποιηθεί ποτέ πιο πριν. Όλοι ήταν πολύ φοβισμένοι. Πήγαν και οι

δικοί μου στην εβραϊκή κοινότητα, αλλά τους είπαν να μη φοβούνται και ότι δεν είναι για κάτι κακό...

Ο πατέρας μου τότε, είχε πάει από τους πρώτους. Ήταν εκεί μιάμιση ώρα πριν από την ώρα καλέσματος και είχε στηθεί. Στεκόταν μαζί με άλλους που είχαν φτάσει πρώτοι, στο σημείο που σήμερα περνάει το λεωφορείο του ΟΑΣΘ, απέναντι από την παλιά Ιονική τράπεζα. Κάποια στιγμή, έρχεται ο γνωστός προδότης και συνεργάτης των Γερμανών, ο Λάσκαρης ο Παπαναούμ από το Μοναστήρι και αφού βλέπει τον πατέρα μου, του λέει «εσύ δεν είσαι που δουλεύεις στο εργοστάσιο του Ξανάκη;». Ο πατέρας μου δούλευε πριν και μετά την είσοδο των Γερμανών, στο εργοστάσιο παραγωγής λαδιού του Ξανάκη, το οποίο βρισκόταν στην περιοχή ΦΙΞ. Ήταν κάπως προνομιούχα η θέση του γιατί αυτό το εργοστάσιο ήταν οικονομικά δυνατό και η Βερμαχτ έπαιρνε το λάδι για το φαγητό του στρατού της, οπότε τον πρόσεχαν τον Ξανάκη αλλά και το εργοστάσιο του. «Ναι, εγώ είμαι», λέει ο πατέρας μου. Τον βγάζει τότε ο Παπαναούμ από τη σειρά και αρχίζει με κλωτσιές και με μπουιές, από τη στάση μέχρι τα σκαλιά της Ιονικής Τράπεζας, δίνοντας τρομερά χτυπήματα στον πατέρα μου. Μου έλεγε πολλά χρόνια μετά για εκείνη την μέρα ότι έφαγε το ξύλο της ζωής του. Ο Παπαναούμ ήθελε να τον γράψουν πρώτο τον πατέρα μου για τα καταναγκαστικά έργα και να τον πάρουν πρώτο. Ωστε να τον ξεκάνουν και πρώτο. Μη τυχόν και μείνει κανέναν εβραίος σε πλεονεκτική θέση. Ο πατέρας μου όμως, μία μέρα στο εργοστάσιο είχε ένα πεισόδιο. Μια φορά ήρθαν δύο Γερμανοί, ένας Αυστριακός και ένας Βερολινέζος οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για να παίρνουν το λάδι από το εργοστάσιο, και υπέγραψαν κατά λάθος ότι είχαν πάρει μεγαλύτερη ποσότητα από αυτή που στην πραγματικότητα είχαν παραλάβει. Όλοι οι εργαζόμενοι στο εργοστάσιο άρχισαν τότε «τρελό χορό» γιατί το λάδι εκείνο τον καιρό ήταν πανάκριβο. Ο πατέρας μου, είπε ότι μου φτάνει που είμαι εβραίος, δε θα συμβάλλω σε αυτή την εξαπάτηση των Γερμανών και τους παίρνει τηλέφωνο και τους λέει το λάθος που έγινε. Αυτοί ήρθαν, πήραν το υπόλοιπο λάδι και του είπαν ότι δε θα το ξεχάσουν αυτό που έκανε. Και πράγματι, δεν το ξεχάσαν. Όταν λοιπόν μετά την Πλατεία Ελευθερίας ο πατέρας μου πήγε στο εργοστάσιο με πρησμένο το κεφάλι και μπλε μάτια και σπασμένη τη μύτη του, τον είδαν εκείνοι οι Γερμανοί και τον ρώτησαν τι συνέβη. Ο πατέρας μου τους διηγήθηκε όσα έγιναν και του είπαν πως δεν θα το αφήσουν να γίνει αυτό που ήθελε ο Παπαναούμ και δεν θα επιτρέψουν να τον στείλουν στα έργα. Το αστέιο ήταν στο Μέγαρο Κονιόρδος, όπου πήρε ένα χαρτί από τον Μέρτεν που μόλις είχε αναλάβει τα καθήκοντα του, που έλεγε ότι αυτός είναι χρήσιμος για την οικονομία και ότι εξαιρείται από τα έργα και από άλλες κυρώσεις. Έτσι απέκτησε αυτό το χαρτί ο πατέρας μου το οποίο είχε αρκετή δύναμη”.

“Τους έστειλαν σε καταναγκαστικά έργα...”

“Τους πήρανε όλους μετά από δύο εβδομάδες που έγινε η συγκέντρωση στην Πλατεία Ελευθερίας. Τους φωνάξανε να πάνε σε έργα και τους στείλανε στην Χαλκιδική, τους στείλανε στην Κατερίνη και τους βάζανε εκεί να δουλεύουν με τελείως ακατάλληλες συνθήκες, με ξύλο και χωρίς φαγητό. Έτσι άρχισαν να πεθαίνουν πολλοί. Τότε οι γηραιότεροι για να σώσουν τους εργάτες οι οποίοι ήταν κοντά στους 3.000 συμφώνησαν με τον Μέρτεν να πληρώσουν λύτρα και όντως, έτσι έγινε και μέσα στα λύτρα αυτά όπου ήταν ένα υπέροχο ποσό σε χρυσές λίρες, οι Γερμανοί απαίτησαν να μπει και η έκταση του νεκροταφείου, δόθηκε για στρατιωτικούς σκοπούς και έτσι έδωσε η Κοινότητα άδεια στους Γερμανούς για να χρησιμοποιήσουν το νεκροταφείο.

Μόλις αρχίζουν να έρχονται πίσω οι εργάτες, ταλαιπωρημένοι και εξουθενωμένοι, τον Δεκέμβριο του '42, έναν δύο μήνες μετά άρχισαν να επιβάλλουν στην κοινότητα κανονισμούς, όπως το να φοράνε πάντα αστέρι και διάφορες άλλες υποδείξεις. Ήταν όμως πάρα πολλές. Μόλις τελείωνε το ένα μέτρο και ετοιμαζόταν το επόμενο, ξαφνικά μαθαίνουν ότι το στρατόπεδο του Βαρόνου Χιρς έχει κλειστεί με σανίδες και ότι οι κάτοικοι του σε λίγο θα απελαθούν. Με αυτά και με τα άλλα, 15 Μαρτίου φεύγει το πρώτο τρένο με 2500 εβραίους περίπου μέσα στα βαγόνια, τους κατοίκους δηλαδή του Βαρόνου Χιρς. Αμέσως μετά, γεμίζει το Χιρς με εβραίους από άλλες συνοικίες. Εντωμεταξύ οι Ασσαέλ, ένωσαν πως είναι σε καλύτερη θέση από άλλους, ένωσαν πιο ασφαλείς δηλαδή, επειδή είχαν το χαρτί από τον Μέρτεν αλλά κι επειδή ο πατέρας μου δούλευε στο εργοστάσιο.

Ο πατέρας και οι αδερφές του, είχαν πάντα πολύ καλούς χριστιανούς φίλους. Ένας από αυτούς, ήταν ο Μανώλης Κονιόρδος, γόνος της γνωστής ποτοποιίας, που έμενε τότε στη Σοφούλη. Αυτός, είχε ως «χόμπι» να σώζει Εγγλέζους στρατιώτες που είχαν αποκοπεί με τη γρήγορη είσοδο των Γερμανών στην Ελλάδα. Τους έβρισκε, τους έκρυβε στο σπίτι του ή σε άλλα σπίτια κοντά και όταν μαζευόταν ένα γκρουπ, μιλούσαν με το Κάιρο και ερχόταν και τους έπαιρνε υποβρύχιο. Με αυτόν τον τρόπο, ο Κονιόρδος είχε σώσει πολλές ζωές. Είχε φτιάξει ένα δίκτυο με ασφαλείς σπίτια και έμπιστους ανθρώπους όπου τους κρύβανε. Αυτός λοιπόν, αγαπούσε τη μικρή αδερφή του πατέρα μου, την Λουλού, η οποία ήταν πολύ γλυκιά, πολύ όμορφη και είχε υπέροχο χιούμορ. Έτσι λοιπόν, έλεγε στον πατέρα μου ο Κονιόρδος ότι δε θέλει να φύγει η οικογένεια ή πρότεινε ακόμα μήπως να κρατήσει μαζί του την Λουλού. Η εβραϊκή οικογένεια, όπως και η χριστιανική, είναι πολύ δεμένη. Έτσι, δεν ήθελαν να αφήσουν την Λουλού να μείνει μακριά από την οικογένεια, ενώ η άποψη του παππού ήταν πως δεν γίνεται να τους σκοτώσουν, δεν έχουν κάνει κάτι. «Εκτοπισμοί έχουν γίνει πολλοί στην ιστορία, αλλά να μας σκοτώσουν, αυτό δεν έχει γίνει ποτέ. Κι ό,τι θα πάθουμε εμείς, ας το πάθουμε όλοι μαζί και η Λουλού θα έρθει μαζί μας στην Πολωνία μέχρι να τελειώσει ο πόλεμος» ήταν η απάντησή του. Ο Κονιόρδος όμως επέμενε και κάθε τόσο επέστρεφε στον παππού μου, αλλά πάντα έπαιρνε την ίδια απάντηση. Εντωμεταξύ, τους ανάγκασαν να φύγουν από τα σπίτια τους και πήγαν σε γκέτο. Έφυγαν λοιπόν από την Ανάληψη, από το σπίτι τους, και πήγαν στην περιοχή της Μαρτίου, σε ένα ισόγειο σπίτι με νοίκι. Ήταν τότε που υποχρέωσαν τους εβραίους, πριν αρχίσουν οι διωγμοί, να μαζευτούν σε γκέτο. Πριν, δεν υπήρχε γκέτο στην Θεσσαλονίκη, οπότε εκείνη την εποχή φτιάξαν τρία τέσσερα γκέτο που έβαλαν και σκοπούς από έξω, χριστιανούς χωροφύλακες και Γερμανούς φρουρούς. Ένα μεγάλο γκέτο ήταν στην περιοχή Μαρτίου όπου πήγαν και οι Ασσαέλ. Το σχέδιο των Γερμανών ήταν να τους περιορίσουν τους εβραίους όλο και περισσότερο, ώστε όταν ήταν να τους πιάσουν να ξέρουν που είναι.

Κάποια στιγμή, ο Μανώλης κατάφερε να πείσει τον παππού μου και την οικογένεια να φύγουν από εκεί. Τους παίρνει ένα βράδυ και τους πηγαίνει σε ένα σπίτι για να τους κρύψει. Δεν πέρασαν όμως ούτε κάποιες ώρες και το έμαθαν οι Γερμανοί. Στέλνουν τότε δύο ανθρώπους στο εργοστάσιο που δούλευε ο πατέρας μου και τον πιάνουν. Τον πηγαίνουν στον Οδό Βελισαρίου, εκεί που ήταν η Γκεστάπο. Τότε ήταν 24 χρονών. Τον πάνε στον Μπρούνερ, ο οποίος μόλις τον βλέπει, του βραβεί μια μπουνιά και του λέει «πώς τολμάς εβραΐε να παρουσιαστείς μπροστά μου χωρίς να φοράς αστέρι». Έτσι, τον επιστρέφουν στην κοινότητα, του φορούν αστέρι για πρώτη φορά και τον πάνε πάλι στον Μπρούνερ. Τον αρχίζει στο ξύλο εκείνος, πιέζοντας τον να αποκαλύψει που είναι κρυμμένη η οικογένεια του, ωστόσο ο πατέρας μου όντως δεν ήξερε και εκείνη τη στιγμή, επειδή ο πατέρας μιλούσε τέλεια τα γερμανικά, θυμήθηκε πόσο ευθυνόφοβοι είναι οι Γερμανοί και λέει στον

Μπρούνερ «Εσείς με βαράτε εδώ πέρα, αλλά θα είστε υπεύθυνος για τους τόνους λαδιού που θα χαλάσουν επειδή λείπω εγώ τώρα από το πόστο μου». Έδειξε μάλιστα και το χαρτί που έγραφε πως αυτός ήταν υπεύθυνος για την παραγωγή, ενώ του είπε πως αν δεν τον πιστεύει, ας τηλεφωνήσει στον εφοδιασμό να του το επιβεβαιώσουν. Τηλεφωνεί ο Μπρούνερ, όντως και οι δύο εκείνοι Γερμανοί, επιβεβαίωσαν ότι ο πατέρας μου είναι πολύ εργατικός και έμπιστος και ότι χρειάζεται να πάει στο εργοστάσιο. Του λέει του πατέρα μου ο Μπρούνερ «Θα πας στο εργοστάσιο αλλά αύριο θα έρθεις εδώ με όλη σου την οικογένεια και σου δίνω τον λόγο μου ως Γερμανός αξιωματικός ότι θα σας δώσω χαρτιά για να παραμείνετε στην πόλη». Πάει ο πατέρας μου στο εργοστάσιο, παίρνει τηλέφωνο τον Κονιόρδο, γίνεται μια τεράστια κουβέντα αν πρέπει να πάνε ή όχι, όμως η οικογένεια είχε «τσιμπήσει» γιατί το δόλωμα ήταν πολύ καλό.

Από σπίτι σε σπίτι

Ήταν πρώτη Μαΐου του 1943 η επόμενη μέρα και αποφασίζουν οι Ασσαέλ να πάνε στον Μπρούνερ όλοι μαζί πρωί πρωί. Μάλιστα θυμάμαι που μου έλεγε ο πατέρας μου πως όσο εκείνοι τραβούσαν για τον Μπρούνερ, έβλεπε άλλους να πηγαίνουν εκδρομές με σάκους επειδή ήταν πρωτομαγιά.

Εκεί, τους βάζουν στον τοίχο και τους κρατάνε εκεί για κανά δυο ώρες να περιμένουν. Κάποια στιγμή εμφανίζεται ο Μπρούνερ και αρχίζει να χτυπάει τον παππού μου. Κλωτσιές, μπουνιές, μαστίγιο. Εκείνος έπεσε κάτω και αιμορραγούσε. Τρέχει και η γιαγιά μου να τον βοηθήσει και αρχίζει να χτυπάει και εκείνη. Εντωμεταξύ, ο πατέρας μου είχε κάνει μία έξυπνη κίνηση, ένα είδος ασφάλισης, όπου είχε πει στους δύο Γερμανούς του εφοδιασμού, ότι αν μέχρι τις έντεκα δεν ακούσουν από αυτόν νέα, να πάρουν τηλέφωνο στην Οδό Βελισαρίου και να πουν πως υπάρχει πρόβλημα στο εργοστάσιο. Κάπως έτσι, ενώ οι Ασσαέλ έτρωγαν το ξύλο της χρονιάς τους εκείνο το πρωινό, χτύπησε το τηλέφωνο και λένε στον Μπρούνερ αυτό που τους είχε ζητήσει ο πατέρας μου. Έτσι ο Μπρούνερ του λέει πως αυτός θα πρέπει να πάει στο εργοστάσιο και οι υπόλοιποι θα πρέπει να μείνουν στο γραφείο. Ο πατέρας μου όμως, κράτησε τότε την ψυχραιμία του και του απαντάει πως δεν θα πάει πουθενά χωρίς την οικογένειά του «όλοι μαζί ήρθαμε και όλοι μαζί θα φύγουμε από εδώ κι αύριο το πρωί θα έρθουμε πάλι να μας δώσετε τα χαρτιά που μας υποσχεθήκατε» απάντησε. Ο Μπρούνερ θα σκέφτηκε εκεί πως αυτός είναι τελικά πολύ πιο χαζός απ' ό,τι φανταζόταν και τους αφήνει να φύγουν με την προϋπόθεση να πάνε ξανά το επόμενο πρωί στις 8 για να πάρουν τα χαρτιά.

Φύγανε λοιπόν από εκεί και γίνανε «λαγοί». Μετά από αυτό, ο Μανώλης τους πηγαίνει σε ένα σπίτι που ήταν κοντά στην σημερινή Νομαρχία. Στο σπίτι της Μαρίας της Βουδούρογλου. Η Μαρία ήταν πρόσφυγας από ένα χωριό κοντά στη Σμύρνη και είχε περάσει τρομερά πράγματα εκεί. Έχασε τον άντρα της από τους Τούρκους και αυτή τη γλίτωσε στο παρά πέντε. Προφανώς της είχαν σώσει Άγγλοι γιατί είχε ευγνωμοσύνη απέναντι τους και τους έσωζε ενώ δούλευε στο αγγλικό προξενείο σαν οικονόμος.

Με τα λεφτά που έπαιρνε η Μαρία από την αγγλική Πρεσβεία, αγόρασε το σπίτι της. Το ισόγειο το νοίκιαζε στη κυρία Αντιγόνη και τα δυο μεγάλα αγόρια της. Όταν μπήκαν οι Γερμανοί συνέλαβαν την Μαρία και την ανέκριναν πολλές ώρες για να πάρουν πληροφορίες για την αγγλική Πρεσβεία. Η κυρία Μαρία υπέστη βασανιστήρια από τους ναζί, την χτυπήσανε με μπουνιές στο πρόσωπο και της σπάζανε την μύτη, η οποία είχε μείνει στραβή. Έτσι δημιουργήθηκε μέσα της ένα μεγάλο μίσος για τους ναζί και με χαρά άνοιξε το σπίτι της για να φιλοξενήσει αποκομμένους Άγγλους στρατιωτικούς, φυσικά με κίνδυνο της ζωής της. Η Μαρία συμπάθησε αμέσως τον παππού μου τον Μάρκο, ο οποίος ήταν ένας ψηλός άνδρας με πολύ χιούμορ - ένα καλό πειραχτήρι και πάντα έφερνε κέφι η παρουσία του. Ο παππούς μου προέβλεψε την καταστροφή 6 μήνες πιο πριν και είχε την πρόνοια να πουλήσει το εμπόρευμα του. Έτσι έκανε 150 χρυσές λίρες- με μία χρυσή λίρα μπορούσαν να ζήσουνε και οι 7 μαζί μια ολόκληρη εβδομάδα, τρώγοντας φυσικά φασόλια, φακές και τα παρόμοια. Ξέρανε ότι με τις 150 λίρες θα την βγάζανε 2 με 2,5 χρόνια κρυμμένοι. Η Μαρία συμπάθησε όλη την οικογένεια γρήγορα και ο γιος της ο Αντώνης το ίδιο, έτσι όταν πλησίασε η ημέρα για να φύγουνε και ήρθε ο Μανώλης να τους πάρει, η Μαρία είπε ότι αποφάσισε να μοιραστεί την τύχη της με αυτή της οικογένειας Ασσαέλ και να τους κρατήσει στο σπίτι της.

Τα... κόλπα της Μαρίας

Η Μαρία ζούσε σε αυτό το σπίτι μαζί με τον γιο της, τον Αντώνη, που ήταν κουρέας. Όταν λοιπόν η οικογένεια έμενε μόνη της στο σπίτι επειδή η Μαρία έφευγε, δεν μπορούσαν να κουνηθούν. Φοβόντουσαν μην ακουστούν στον κάτω όροφο. Είχαν φτιάξει μέσα στο σπίτι μια κρυψώνα, ένα δωματάκι που έκλεινε με μια ντουλάπα μπροστά και κάθε φορά και οι πέντε της οικογένειας έτρεχαν και κρυβόταν εκεί.

Η Μαρία αποδείχθηκε σοφή, κράτησε όλες τις προφυλάξεις για να μην μάθει κανείς τίποτα. Κάθε δυο μήνες έστελνε τους δικούς μου αλλού και έκανε ένα ψευτο-πάρτυ με τις κουτσομπόλες της γειτονιάς, ψώνιζε τα τρόφιμα από 3 και 4 μπακάληδες για να μην φανεί ότι αγοράζει για περισσότερους. Έφτιαξε μια κρύπτη μέσα στο σπίτι, στην περίπτωση που θα μπαίνανε κάποιιοι, η κρύπτη αυτή ήταν πολύ έξυπνη: σε μια γωνιά του σπιτιού υπήρχε μια αποθήκη, εκεί βάλανε ένα κρεβάτι και από επάνω τοποθέτησαν τα κάρβουνα. Σε περίπτωση κινδύνου 2 μεγάλοι και 3 μεγάλα παιδιά τρύπωναν από κάτω και έκλειναν την είσοδο της κρυψώνας με ένα κουτί κάρβουνα.

Οι δικοί μου κάνανε συχνά πρόβες για να μειώσουν τον χρόνο που χρειαζόντανε για να μπουέ κάτω από το κρεβάτι με τα κάρβουνα και η Μαρία γελούσε, βλέποντας τους κάθε φορά μουτζουρωμένους.

Πολλά τραβήξαν τότε. Μεταξύ αυτών και επισκέψεις Γερμανών που ερχόταν για να επιτάξουν το σπίτι της Μαρίας.

Τότε ήταν που βγήκε στις εφημερίδες τίτλος που έλεγε: εβραϊκή οικογένεια κρύβεται ανάμεσα μας, όποιος την κρύβει θα τουφεκιστεί.

Τρεις εβδομάδες πριν την απελευθέρωση, ακούν κοντακιές στην πόρτα. Έτσι κατάλαβαν ότι είχαν προδοθεί και ήρθαν οι Γερμανοί να τους πιάσουν. Ενώ ετοιμάστηκαν για το χειρότερο, πάει η Μαρία στην πόρτα και ακούει μια φωνή να μιλάει ελληνικά και να λέει «Εν ονόματι του ΕΛΑΣ, ξέρουμε ότι έχεις εβραίους, δεν θα τους πειράξουμε. Θέλουμε τις λίρες για τον

αγώνα». Μόλις το άκουσαν αυτό οι δικοί μου, πηδήσαν από την πίσω σκάλα, πήγανε στον πίσω κήπο κι όπου φύγει φύγει.

Έτσι βρέθηκαν οι πέντε Ασσαέλ στην πόλη, χωρίς χαρτιά, εκτεθειμένοι, δύο εβδομάδες πριν φύγουν οι Γερμανοί. Τότε ο παππούς, σκέφτηκε να πάνε στο πίσω σπίτι που νοικιάζανε σε μία κυρία που έμενε με τα παιδιά της, τα οποία είχαν μεγαλώσει μαζί με τα παιδιά Ασσαελ στην ίδια αυλή. Ενώ λοιπόν, ανοίγοντας την πόρτα, χάρηκε που τους είδε ζωντανούς, στην βοήθεια που της ζήτησαν, τους είπε ότι φοβάται πολύ και τους έκλεισε την πόρτα στα μούτρα.

«Είστε ελεύθεροι, οι Γερμανοί φύγανε»

Πάλι μένουν στον δρόμο. Εντωμεταξύ, το παλιό τους σπίτι ήταν καταπατημένο. Τότε θυμάται ο παππούς μου, την οικογένεια του Κώστα Αθυρίδη - Η γυναίκα του η Κίτσα Αθυρίδου, πέθανε πριν λίγα χρόνια στα 106 της. Ο παππούς τον είχε βοηθήσει κάποτε, οπότε ο Κώστας χρωστούσε χάρη. Χτυπάνε την πόρτα των Αθυρίδηδων, η κύρια Κίτσα ανοίγει. Σε λίγα λεπτά είχε στρωθεί μεγάλο τραπέζι και όλοι χαμογελούσαν στους δικούς μου. «Το σπίτι μου είναι και δικό σας» είπε ο Κώστας Αθυρίδης και παραχώρησε το υπνοδωμάτιο του στον παππού και στην γιαγιά μου. Οι δικοί μου κοιμήθηκαν σε κρεβάτι εκείνη τη νύχτα, για πρώτη φορά μετά από ενάμιση χρόνο. Δυο εβδομάδες κυλούν και ένα πρωί έρχεται ο Κώστας και λέει. «Είστε ελεύθεροι, οι Γερμανοί φύγανε» κι ο παππούς από τη χαρά του, βγήκε έξω με τις παντόφλες του.

Πηγαίνουν στο σπίτι τους και το βρίσκουν να κατοικείται από διάφορους πρόσφυγες.

Τους είπαν ότι είναι δικό τους, αλλά δεν το δίνανε οι άλλοι. Δεν πίστευαν καν τους ισχυρισμούς τους καθώς έλεγαν πως το σπίτι ανήκε σε εβραίους και ήταν γνωστό πως οι εβραίοι της πόλης είχαν φύγει. Με χίλια ζόρια κατάφεραν να πάρουν ένα δωμάτιο από το σπίτι τους. Ήρθαν βέβαια διάφοροι φίλοι τους για να τους βοηθήσουν και να τους δώσουν κάποια έπιπλα και κάποια κουζινικά. Το σπίτι ήταν σε μαύρο χάλι, είχαν κλέψει τα πάντα από μέσα.

Αυτό που θέλαν όμως να μάθουν είναι τι έγιναν τα έπιπλα τους. Τους είπανε ότι τα πήρε ένας αξιωματικός αστυνομίας.

«Εγώ να κάνω πλιάτσικο; Με προσβάλλεις, φύγε από εδώ» του λέει του παππού όταν πήγε να τον βρει. Ο πατέρας μου πηγαίνει τότε στο πιο κοντινό λόχο του ΕΑΜ, τους λέει την ιστορία και ο διοικητής του δίνει ένα αντάρτη, δυο μέτρα, πάνοπλο για...παρέα. Με αυτόν ξαναχτυπάει την πόρτα. Όλο αγάπη τον υποδέχεται τώρα ο κλέφταρος. "Ναι βέβαια σας φυλάξαμε πολλά πράγματα σας, ελάτε να σας τα δώσουμε...", ως και τον βαρύ μπουφέ με τον καθρέφτη άθικτο είχαν κλέψει. Αφού βοήθησε και στην μεταφορά, ο ενάρετος αυτός συμπατριώτης μας κάρφωσε και τους υπόλοιπους που είχαν κλέψει τα πράγματα του πατρικού σπιτιού μας.

Έτσι κάπως πήραν τα έπιπλα για τον χώρο που είχανε πια. Μετά από κανένα χρόνο και με διάφορους τρόπους είτε με απειλές για δικαστήρια, είτε με χρήματα, κατάφεραν να πάρουν πίσω όλο το σπίτι τους.

Πήγε ο παππούς και στο μαγαζί του στη Φράγκων το βρήκε και αυτό κατελημμένο. Και αυτό το πήρε μετά από δικαστήρια.

Η πόλη είχε πολλούς Άγγλους εκείνη την περίοδο. Πάνω στο αμερικάνικο κολλέγιο ήταν το αρχηγείο τους. Πρώτα ήταν το γερμανικό αρχηγείο εκεί και μετά το πήραν οι Άγγλοι. Η Ζανίν γνώρισε εκεί έναν Άγγλο στρατιώτη, ο οποίος την ερωτεύτηκε, την παντρεύτηκε και πήγαν στην Αγγλία μαζί μετά τον πόλεμο. Και η Ζανίν ενώ ήταν πολύ φτώχεια στην αρχή, χάρη στην κατασούνη της κατάφερε να φτιάξει τρία εργοστάσια με πουλόβερ. Η μικρότερη αδερφή, η Λουλού, τελικά δεν παντρεύτηκε τον Μανώλη, αλλά κάποιον άλλον που μετά φύγανε μαζί στην Αργεντινή, αλλά άρχισε να παθαίνει μελαγχολία επειδή της έλειπε η Ελλάδα και μετά από 1, 2 χρόνια ξαναγύρισαν στην Ελλάδα και μέιναν στην Θεσσαλονίκη.

Ο πατέρας μου, γνώρισε τη μάνα μου, παντρεύτηκαν και έκαναν δύο παιδιά. Η μάνα μου ήταν χριστιανή Κωνσταντινουπολίτισσα. Πολύ τολμηρό για εκείνη την εποχή. Οι γονείς της μάνας μου δεν είχαν πρόβλημα για τον πατέρα μου, ενώ οι δικοί μας δεν ενθουσιάστηκαν όταν τους έφερε χριστιανή. Θέλανε Εβραία, αλλά και που να την βρεις και να ήθελες τότε...

Η κυρία Μαρία και ο Μανώλης Κονιόρδος τιμήθηκαν από τον Γιαντ Βασέμ για την δράση τους στη κατοχή με τον τίτλο του "Δίκαιου των Εθνών". Η Μαρία δεν ζούσε όταν έγινε η τελετή, ήρθε η κόρη της η Μαίρη και πήρε το μετάλλιο."

Η Ζανίν, έγινε 100!

"Η Ζανίν δεν επέστρεψε ποτέ στην Ελλάδα για μόνιμα. Ερχόταν μόνο επισκέψεις πολύ συχνά. Πάντα μας έφερνε τα καλύτερα παιχνίδια. Ήταν πολύ ωραίο ζευγάρι. Είχαν και μία κόρη που όμως δεν ήθελε να ασχοληθεί με το παρελθόν της οικογένειας" θυμάται ο Ανδρέας Ασσαέλ για τη θεία του που πρόσφατα γιόρτασε τα γενέθλια της!

Τα εκατοστά γενέθλια της γιόρτασε πριν μερικές μέρες η Ζανίν Ασσαέλ, η τελευταία των 5 Ασσαέλ, που αγνόησαν τις διαταγές του εκτοπισμού των ναζί κατακτητών της Θεσσαλονίκης και κρύφτηκαν 1,5 χρόνο μέσα στη πόλη για να σωθούν τελικά, χάρη στον ηρωισμό Χριστιανών φίλων τους.

«Η αγαπημένη μου θεία Ζανίν έγινε 100 χρόνων. Είναι η τελευταία των 5 Ασσαελ που αγνόησαν τις διαταγές του εκτοπισμού και κρύφτηκαν 1,5 χρόνο μέσα στη πόλη. Σώθηκαν χάρη στον ηρωισμό Χριστιανών φίλων, μνημονεύω Μανώλη Κονιόρδο, Μαρία Βουδούρογλου, οικογένεια Αθυρίδη... Ευχές και από τον Άρολο και την Καμίλα», έγραψε ο Ανδρέας Ασσαέλ που τιμάει την ιστορία της οικογένειας του. Αυτής της πολύτιμης ιστορίας που είναι άρρηκτα δεμένη με την ιστορία της Θεσσαλονίκης.

Πηγή: parallaximag.gr, 20.6.2023